

*Manuel Arrizabalaga Zubizarreta
Sakristaua
Azkoitia, Gipuzkoa (1924-2009)*

Aurkibidea

Biografia

Azkoitiko Urrategi auzoko Irizarraundia ("Izer") baserrian jaio zen 1924an; gurasoak Martirieta auzoko Arrietaetxetxo ("Itxetxo") baserrian bizi izan ziren. Eskolan lehenbizi Urrategin ibili zen, eta gero kalean. Gaztetan morroi ibili zen Ipintza eta Landakanda baserrietan. Osaba sakristaua kalera jaitsi zenean, Martirieta auzoa sakristaurik gabe geratu zen; auzoan beste baserri batzuetako semeak lan horretarako hautagai baziren ere, Manuelentzat izan zen postua. Emaztegaiarekin Martirietara joan, ezkondu, eta bertan jarri ziren bizitzen. Ordutik sakristau lanetan aritu izan zen eta hortik datorkio "Sakristaua" gaitzizena. 5 seme-alaba izan zituzten.

Zintak

AZK-010

- **Proiektua:** Azkoitiko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Azkune, Laxaro - Otegi, Aitziber
- **Data:** 2008-03-10

- **Iraupena:** 40 min
- **Euskarria:** MiniDV
- **Kodifikatzailea:** Otegi, Aitziber
- **Transkribatzailea(k):** Agirrebeña, Aintzane

Pasarteak

1. Gaztetan segan, ittulan eta behizain

- **Erref:** AZK-010/001
- **Iraupena:** 0:01:45. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:01:45
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

<p>Gaztetan Manuel ganadua zaintzen eta ittulan aritzen zen etxean. Hamabi urterekin hasi zen jorran eta segan, gurasoei laguntzen, anaiak gerrara joan ziren eta. Lehenengo aldiz sega hartu zueneko kontatzen du. Behiak zituzten etxean eta umetan ama aritzen bazen ere, behiak jezten bera aritu izan da bizi osoan.</p>

Transkripzioa

- Ganaua [...] ta... ze ingo giñuzen, ba, guk? Ganaua zaittu, ittulan ein ta... Eskolaako gogo haundirik ez gendun.
- Ta gero jorran ta beste...?
- Ez, gaztetan ez. 12 urtera arte ez gendun jorran-ta jardun.
- Ta noiz hasi ziñen benetan lanien, segan ta...?
- Ba, 12 urtekin. Anaidxek gerraa jun zin ta aitte zeakin eukitzen nun, erreumakin-ta, asko sufritzen zun ta, ba, [orduaintxe...], derriorrian. Ganajatekuak itten-ta hasi giñan.
- Baiño segan hasteako ikisi´re nunbaitten in berko zendun, ba?
- Ikixi...
- Ibiliko ziñaten aprobak iten aurretik...
- Bai, zeoze aprobak itten-ta bai, baiña... ez zeon... ikixi... derriorrak erakusten du hor. Lehelengo neuk segie jota ganajatekotara jun nitzenien, afanien jun nintzen, ididxek hartute, "Rediez! Ekarri behar diat kriston jornaia!", ta jun nitzen ta hasi nitzen ebaitzen ta bate ez zun ebaitzen. Iñolaz´e, jotzen ai nitzela pitzau o ez dakit ze in nun segie, jasotzen nun gora ta dana belarra. Ta han etorri nitzen ididxek hutsik hartuta atzera etxera.
- Eta geo, bestetik, behiyek jezten ta hola?
- Ba, orduntxe, 12 urtekin.
- 12 urtekin baite?
- Bai. Bestela, haixek, seme edo anaidxek soldau jun zinin amak jezten zittun. Ta ama behi-jezten dana ezin lagako di(o)u ta... hasi giñan nola-hala ta handik aurrera gaur arte beti behi-jezten.
- Beti jeizten... Bai ondo ikisi´re ofiziyua, e?
- Bai, ofiziyua ikixi gero.
- Ardirik-eta ez zenduen sekula euki...
- Ez, sekula ez, ardirik ez.

2. Eskolara Urrategiko Izer-etxetxora eta maristetara

- **Erref:** AZK-010/002
- **Iraupena:** 0:02:38. **Hasi:** 00:01:45. **Bukatu:** 00:04:23
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Eskolara Urrategitik beheragoko Izer-etxetxo baserrira joaten ziren neska zein mutil denak batera. Katona zen ikasgai nagusiena, alfabeoa ikasten zuten. Gerora gerra-denboran nazionalak sartu zirenean debekatu bazitzaien ere, orduan euskaraz ikasten zuten. Gerra amaitzean, 14-15 urterekin, kalera hasi zen eskolara, maristetara, eta haiekin ikasi zituen matematikak.

Transkripzioa

- Eskolaa nora jun ziñen?
- Eskolaa? Han geuretik albut, Izer-etxetxon (Irizar-etxetxo) zan eskolie.
- Izerrin?
- Izer etxetxo. Hor Urrategitikan beherako basarri hartan. Ta han ibiltzen giñen. Maistrie... Maistrie zan.
- Nungue zan?
- Bertakue, basarriko bertakua. Bai, bertakue zan.
- Ta han neska eta mutil, danak batera?
- Bai, neska eta mutil, danak batera.
- Zenbat lagun edo?
- Ba, gu han ibili giñan 24 bat edo hola, 24tik 30era bittartien.
- Hor baillerakuek?
- Bai, bertako baillerakuek. Ta gu ixte kale ondokuek izen ta hara juaten giñen, Urrategi ondora. Ta gero Urrategi aldeakuek danak.
- Ta ze ikesten zenduen?
- Ze ikesiko gendun... katona! Katona, zuek ez dezue jakingo zer dan katona. Katona. Hori ikesi gendun.
- Ta han zer zeuen?
- A-e-i-o-u ta zer hoixek ta... hoixek ikixi [ezkero justu] samarrien in gendun.
- Baiño "sumar" ta "restar" ta hoyek ikasiko ziñuzten?
- Guk nola ikasiko [giñuzen], beak ez zekiten ta!
- Ta dana erderaz o...?
- Eez! Dana euskeraz!
- Euskeraz?
- Euskeraz! Buenoo...! Erderaz? Erderaz guk aittu ´re ez gendun ein saso(e) hartan erderaik.
- Euskeraz hitz eittea ez al zan debeku ordun?
- Euskeraz hitz eittea debekua? Eeez! Arten ez. Gero! Gu han ibili giñenin ez, baiña belaxe hasi zan zer hori. Euskeraz hitz eitten zunai hola zea bat ematen zixuen, [hiru kantoko] moduko bat, zea bat, burni pusketa bat, eta azkena haure zeukenak kastigaute
- Txanpona?
- Txanpona. Alkarri eman ein ber. Zuk beste bat euskeraz eitten ikusten bazendun, hari eman txanpon haure.
- Hori Urrategiko eskola hortan ´e bai?
- Bai, itten gendun. Bai. Gero, e? Gero. Gero hamen nazionalak sartu ta

gero hori.

- A! Gerra ondorenen, ordun?

- Bai, bai. Ordun.

- Eta, orduan, "sumar" ta "restar" ta hoyek noiz ikisi ziñuzen zuk?

- Hoyek geo. Geo zeara hasi giñen, kalea, gerrie akabau zan inguru hartan.

- Zenbat urte?

- Ba, nik ordun ez dakit ba zenbat, 14 o 15 eo... 14 eo holakon bat. Ta han Florian (Floreagan) zea hoixek zin, nola esaten [diou]? Babero txuridun hoyek, maristak edo.

- Maristak o salesianuk o zer zien?

- Ez, ez, ez, ez.

- Maristak?

- Maristak, hala izango zin. Hayekin, haidxekin pixkat, haitxekin pixkat ikixi gendun zeoze.

3. Morroi Azkoitiko Ipintza eta Landakanda baserrietan

- **Erref:** AZK-010/003
- **Iraupena:** 0:00:33. **Hasi:** 00:04:23. **Bukatu:** 00:04:56
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Maristetan hasi eta berehala eskola utzi eta morroi joan zen Azkoitiko Ipintza baserrira. Han bi urte egin eta handik Landakandara joan zen beste urtebeterako.

Transkripzioa

- Ta geo behin 15 urtera... ba! 16 urtekin, morroe eskolie lagata!

- Nora jun ziñen morroi?

- Morroi? Ba, Azkoitire, basarri batera.

- Landakandara, ez?

- Ez, Ipintzea.

- A! Ipintzea? Lehenengo Ipintzea?

- Ipintzea. Han in nittun bi urte ta geo handiken, handiken Landakandaa berriz. Ta han beste bat ein nun.

- Beste urtebete?

- Bai.

4. Erdaraz ikastera Comillasera, osaba jesuitarengana

- **Erref:** AZK-010/004
- **Iraupena:** 0:01:58. **Hasi:** 00:04:56. **Bukatu:** 00:06:54
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Erdaraz ez zekiten tutik ere. Osaba jesuitak erakutsiko ziola eta, 19 urterekin Comillasera joan zen. Bidean gertatutako anekdotak kontatzen ditu.

Transkripzioa

- Gero handik, erderaz ez genikin, ba, batez, hitzik´e ez, zer zan o zer zan ´e ez genikin ta, zea, osaba gendun jesuittie ta harek esan ziun — [bakaziuak] ittea etortzen zan haure ta—: "Nik erakutsiko dit erderaz" esaten zian, erderaz erakutsiko [dit]. Ta hala, ba, jun nitzen gero, 19 urtekin jun nitzen, zeara, harena, Comillasea, erderaz ikistea.
- Erderaz ikastea?
- Bai. Jesus!
- Bai ikasi´re...
- Ikasi? Ikasi? Ikasi? Haure zan ona!
- Esplika itzazu Comillasko zeak...
- Esplikau... [bidin] zan earra! Klaro, ez nekixen ba nik erderaz ezta hitzik´e ta anaixek lagunduko zila. Ta anaixe hartuta hare laguntzen ta jun gea ta allega gea Santanderrea ta Santanderren kolegixoa bazkaltzea. Ta han zea zeon etorritte, Comillastik etorritte razionamentue emateko kamiona, ta harek bat eamateko zera bazeukela, permisua bazeukela, baiña bi ezin zeizkela eaman. Ta... mekauen! Anaidxek buelta etxera ta ni han, ze esaten zeбен arrastoik be! Ta hala jun nitzen Comillas hortaa. Allegau giñen behintzet eta...
- Nola-hala adieraziko ziñon nora jun ber zendun.
- Bazekidxen haidxek, anaidxek esanda bazekidxen haidxek nora juan. Hara jun ber zeбен beaidxek´e! Bai. Gero hara jun ta han allegau ta baja gera ta rediez!, iñor ez han euskaldunik. Ta halako baten azaldu dek gure osaba hori ta ño! haure zan poza! Haure zan... Hitz eitten orduntxe hasi!

5. Soldadutza Donostian; gosea

- **Erref:** AZK-010/005
- **Iraupena:** 0:03:16. **Hasi:** 00:06:54. **Bukatu:** 00:10:10
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolara herritik kanpo
- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Soldadutza egitera Donostiara joan zen. Baina aurretik, 23 hilabete egin zituen kolejoan, etxera etorri gabe. 70 bat behi izaten zituen ukuiluan, eta lau lagun aritzen ziren haiek zaintzen. Handik 21 urterekin soldadu joan zen; gose izugarria pasa zuten. Orduko pasadizoak kontatzen ditu.</p>

6. Comillasen neskei gutunak idazten

- **Erref:** AZK-010/006
- **Iraupena:** 0:01:17. **Hasi:** 00:10:10. **Bukatu:** 00:11:27
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:

Comillasen zegoela, gutunak idazten zizkieten neskei. Orduko pasadizoak.

Transkripzioa

- Ta hor "Sakristaua" izena o ezizena o nundik dator, ba?
- Hori...
- Hor badauke beste kontu bat ondik esan ez duna: hor andregaia´re hor in zun bide hortan... Comillasen zebillela, hor badie kartien kontua ta´re...
- Bai, bai... Comillasera jun giñenen ta andregaixa ez, baiña neskak bai, bagiñuzen ba ezaunek neskak eta kartia eitten giñien ta kontestatzen zebeñ ta ze eitten ziuene? Letuta ematen ziuene, letu beaixek ta letuta ematen ziuene. Ta [...], "Hau ezin letxekek, ba!". Bi zea etortzen zin, bi peoe edo hara lanera etortzen zin ikuluk garbitzera ta, ta esan nixon bati: "Hi, seña, seña eman ber diztek", "Ze?" ta "Seña. Hola ta hola, zea, neskan kartak letuta ematen zizkuk eta...". Gero, hala, eman zizten seña eta gero hareña, hara juten zin nere kartak. Nere kartak hara juten zin gero ta haure ikulura goizien argi etortzen zan, kartie hartu eskun ta "Neska, neska" inde han etortzen zan.

7. Ezkondu ondoren Urrategira bizitzera

- **Erref:** AZK-010/007
- **Iraupena:** 0:01:04. **Hasi:** 00:11:27. **Bukatu:** 00:12:31
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Ezkondu zenean Izer baserritik Urrategira joan zen. Osaba sakristaua zuen Urrategin eta hura kalera joan zenean bere etxera joan ziren bizitzera.

Transkripzioa

- Eta hemen gaztetan erromerik eta izango zien, ba...
- Hamen, ba... Hona ezkontute etorri nitzen ni.
- Hau, hau... etorri zien behetik, Izertik.
- Ni bai, ni han behekoa naiz.
- Eta honea nolatan etorri ziñen zu?
- Honea? Honea nolatan etorriko nintzen ba! Hamen zeon nere osaba sankristau-ta itten zuna ta haixek Azpeitixen tabernia erosi zebeñ. Ta haixek alde ein beer zebela ta gure amak, ama bea´re basarri zalie ta basarrikua, "Hantxe zioke..." Hamen anaidxe, ba, gure osaba.
- Alaba: aman anaye?
- Aman anaidxe, osaba, ta... "Hantxe, hantxe daukezu toki earra" ta "hantxe daukezu toki earra". Ta, mekaueñ, ezkontzeko gogua baiña ez zea dirue ta palta.
- Kanbiyue falta...
- Kanbiyue, bai, ba... Hala-hala behintzet, nola-hala etorri giñen ta baietz hamengo apaizei esan dixo gure amak ta baietz. Ta halaxe.

- Halaxe etorri ziñeten?
- Halaxe etorri giñen hona.

8. Sakristau egon zeneko kontuak

- **Erref:** AZK-010/010
- **Iraupena:** 0:02:55. **Hasi:** 00:13:39. **Bukatu:** 00:16:34
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Manuel sakristau lanetan aritu zen eta beste sakristauekin batera txangoak egiten zituen. Lekeitiora egindako txango bateko kontuak kontatzen ditu.

9. Martitako taberna erosi eta bertan lanean; erromeriak

- **Erref:** AZK-010/011
- **Iraupena:** 0:02:26. **Hasi:** 00:16:34. **Bukatu:** 00:19:00
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak

Laburpena:

Gaur egun daukan taberna Sakristau-etxean bizi eta gero hartu zuen. Lanean tabernan eta etxean aritu zen. Tabernan lehendik zegoen ohitura horretarako ohitura eta Manuelek erromeria jartzen jarraitu zuen. Jende ugari etortzen zen kanpotik eta goizaldera lanak bukatzean Manuelek kotxez eramaten zituen gazteak etxera.

Transkripzioa

10. Lotuan dantza egiteko debekua

- **Erref:** AZK-010/012
- **Iraupena:** 0:02:35. **Hasi:** 00:19:00. **Bukatu:** 00:21:35
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak

Laburpena:

Dantza lotua egiten zuena deskomulgatu egin ohi zuten; zigorra kongregaziotik botatzea izaten zen. Kongregazioan hilero konfesatu behar izaten zuten. Orduko pasadizo bat kontatzen du konfesioen inguruan.

11. Jaunartze txikia eta handia

- **Erref:** AZK-010/013
- **Iraupena:** 0:01:08. **Hasi:** 00:21:35. **Bukatu:** 00:22:43

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

<p>Jaunartze txikia zazpi urterekin eta handia hamaikarekin egin zituen. Jaunartzea egitera baraurik joan behar izaten zen. Pasadizo bat kontatzen du.</p>

12. Santa Ageda eskerako ohitura

- **Erref:** AZK-010/015
- **Iraupena:** 0:00:53. **Hasi:** 00:23:19. **Bukatu:** 00:24:12

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Santa Ageda

Laburpena:

<p>Santa Ageda eskean kantuan ateratzeko ohitura handia zegoen, baina Manuel ez zen behin ere atera. Egun osoan ibiltzen ziren eta bildutako diruarekin hurrengo asteburuan bazkaria egin ohi zuten. Soinujole batzuk izendatzen ditu.</p>

13. Azpeitiko azokara oilaskoak saltzera

- **Erref:** AZK-010/017
- **Iraupena:** 0:00:20. **Hasi:** 00:25:01. **Bukatu:** 00:25:21

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera

Laburpena:

Azokara ama jaisten zen Azpeitira oilaskoak saltzera.

14. Auzolanean errepidea egiten

- **Erref:** AZK-010/019
- **Iraupena:** 0:01:25. **Hasi:** 00:25:45. **Bukatu:** 00:27:10

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Bideak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak

Laburpena:

Martitako eliza XIII. gizaldian egina da. Auzolanean bidea egiten aritu ziren 27 baserrietako jendea. Mendiz ibili ohi ziren.

15. Lantegiko asteko soldata 100 pezeta

- **Erref:** AZK-010/023
- **Iraupena:** 0:02:16. **Hasi:** 00:29:12. **Bukatu:** 00:31:28

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak

Laburpena:

Azkoitiko Intsausti lantegian aritu zen lanean 4 urtez ezkondu aurretik eta ondorenean. Kamioiarekin karga-deskarga lanetan aritzen zen. Orduko pasadizo bat kontatzen du. 100 pezeta izaten zuen asteko soldata, litro bat oliok balio zuena garai hartan.

16. Arkumea erretzen nola ikasi zuen

- **Erref:** AZK-010/025
- **Iraupena:** 0:02:03. **Hasi:** 00:32:07. **Bukatu:** 00:34:10

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak

Laburpena:

Tabernan arkumea erretzen zuten. Elgoibartar bat joaten zen arkumea erretzera urtean behin eta burduntzi bat oparitu zion Manueli eta halaxe ikasi zuen arkumeak erretzen. Neskak neskametzatik etxera bueltatzean hasi ziren tabernara sartzen, baina mostradoreraino bakarrik sartzen ziren.

17. Emakumea zigortuta prakak jaztearren

- **Erref:** AZK-010/026
- **Iraupena:** 0:00:48. **Hasi:** 00:34:10. **Bukatu:** 00:34:58

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

Garai hartan abarkekin ibiltzen ziren eta kalera jaitsi behar zutenean zapatak eskuan zituztela joaten ziren. Neskek ezin zituzten galtzak jantzi, bekatu zen eta. Prakak jantzi eta zigortu zuten emakume baten inguruko kontuak.

18. Erromerian, mutilak tabernan eta neskak dantzan

- **Erref:** AZK-010/028
- **Iraupena:** 0:02:28. **Hasi:** 00:35:47. **Bukatu:** 00:38:15

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak

Laburpena:

Anaia zaharra soinujolea eta besteak panderojoleak ziren. Erromeria garaiz hasten zen orduan. Mutilak tabernan eta neskak dantzan aritzen ziren. Ilun-

bistan anjelu-kanpaia jo eta etxera joaten ziren. Dantza eskatzea eta orduko ibilerak aipatzen ditu.

Arrizabalaga Zubizarreta, Manuel | ahotsak.eus Orr.

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com